

Het boek is in vijfen gedeeld. Allereerst ('De VOC en de stad Rotterdam', 9-34) wordt door R. F. Voorman de VOC, maar met name de rol van de stad Rotterdam hierin belicht. Het gedeelte over de algemene geschiedenis van de Compagnie had wellicht wat uitgebreider gekund; de lezer valt nu wat snel met de deur in huis. Het aardige van dit hoofdstuk is dat de lezer zich beter realiseert dat de moderne stad Rotterdam een bewogen geschiedenis heeft. Het verhaal over het ronselen van de scheepsbemanning van de VOC en hoe het verder met ze ging, wordt toegelicht aan de hand van tabellen. Het tweede deel ('Heeren in zaken; De bewindhebbers van de Kamer Rotterdam', 35-65), geschreven door P. Grimm, behandelt de positie van de bewindhebbers in de stad en de manier waarop ze benoemd werden. Hierbij wordt vooral toegelicht welke constructies er bedacht zijn om toch vooral op de felbegeerde stoel van bewindhebber te komen. De financiële kant van de zaak, met name de plaats van de zogenaamde 'actiën' (aandelen) daarin zet L. Klienbannink ('Het kapitaal van de Kamer Rotterdam', 66-67) uiteen. Net als bij de verwerving van belangrijke functies binnen de VOC werd ook met deze actiën geknoeid; niet zelden had het een met het ander te maken. In *Heeren* (77-92) behandelen M. Fleurke en A. Menge de levensloop van enkele opvallende mannen, die de post van bewindhebber hebben bekleed. Hoewel het ambt zeker niet erfelijk was, laten de twee schrijfsters goed zien dat enkele families er toch in slaagden de VOC aan zich te binden. Uit het hoofdstuk blijkt dat de verschillende heren, zoals Grimm al eerder in het boek schrijft, 'van divers allooi, diverse afkomst en diverse capaciteiten zijn' (35) en dat de functie door de een van groter belang werd gevonden dan door de ander.

Tot slot wordt in " ... by meenigt' aan de wanden en mueren' (93-100) het eigenlijke uitgangspunt van het boek nader bekeken; de 67 portretten die er van de in totaal 89 Rotterdamse bewindhebbers bewaard zijn gebleven. De eerste 34 portretten zijn door één en dezelfde schilder pas ver na de oprichting van de VOC vervaardigd. Interessant is ook het verhaal over de lijsten van een deel van de verzameling die tijdens een restauratie in de verkeerde kleur, protserig goud in plaats van het oorspronkelijke zwart, zijn overgeschilderd. Het boek wordt afgesloten met een overzicht van Rotterdamse bewindhebbers, kapitaalstaat van de actiën in 1712, een notenapparaat, bronnen en een literatuurlijst.

Lianne Damen

L. Bosman, *Nieuw Amsterdam in Berbice (Guyana). De planning en bouw van een koloniale stad, 1764-1800* (Zeven Provinciën reeks IX; Hilversum: Verloren, 1994, 92 blz., ISBN 90 6550 131 2)

Dit kleine boekje verscheen in de Zeven Provinciën reeks. Deze serie brengt korte monografieën over Nederlandse geschiedenis en cultuur in de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw. De reeks staat onder auspiciën van het onderzoekszwaartepunt 'De Republiek en Europa in de nieuwe tijd' van de Rijksuniversiteit te Leiden.

In de recente geschiedschrijving is opmerkelijk weinig aandacht geschonken aan de Nederlandse kolonisatie in Zuid-Amerika van de streken langs drie rivieren (de Essequibo, de Demerara en de Berbice) die door het tegenwoordige Guyana stromen. Een belangrijke reden voor deze beperkte belangstelling is mogelijk gelegen in de Britse overheersing van deze gebieden vanaf het einde van de achttiende eeuw tot in het derde kwart van de twintigste; daarnaast speelt zeker ook de relatief geringe omvang van de kolonies een rol. Waar het schriftelijke bronnenmateriaal met betrekking tot Essequibo en Demerara zeer onvolledig is

door het verdwijnen van een groot deel van het archief van de West-Indische Compagnie, die het beheer en bestuur voerde over deze twee kolonies, biedt Berbice veel betere mogelijkheden voor historische studies. In de achttiende eeuw werd deze kolonie beheerd door de particuliere Sociëteit van Berbice en daarvan is het archief grotendeels bewaard gebleven.

Het is om deze twee redenen toe te juichen dat er over deze voormalige kolonie van Nederland een boekje is geschreven. Hierin staat echter niet de algemene geschiedenis van de kolonie, maar de stichting van het stadje Nieuw Amsterdam aan de monding van de rivier de Berbice centraal. Het besluit om dit stadje te bouwen, werd genomen nadat in 1763 het centraal gelegen Fort Nassau en enkele plantages in een slavenopstand waren verwoest. Na talrijke bouwtekeningen (onder andere van de beroemde architect A. van het Hart) en pogingen van verscheidene bouwmeesters werd in 1791 uiteindelijk het gouvemementsgebouw opgetrokken. Nog voor men echter van een echte stad kon spreken, werd het in 1796 ingenomen door de Engelsen. Pas daarna zou het stadje zich verder ontwikkelen. Door deze bouwkundige benadering laat de auteur een aardig beeld zien van de heel trage besluitvorming over de kolonie, die vanuit Nederland plaatsvond. De Sociëteit zag de kolonie duidelijk als een onderneming die geld op moest leveren en zeker niet te veel mocht kosten. Daarnaast laat de auteur via een algemeen verhaal over het bouwbedrijf in de kolonie zien dat er weinig ruimte werd gegeven aan het particuliere initiatief. De Sociëteit was te bang haar monopolie in de kolonie te verliezen.

Ondanks het interessante perspectief, valt er toch enige kritiek op dit boekje te leveren. Het is duidelijk gebaseerd op alles wat er over dit onderwerp in het archief van de Sociëteit is terug te vinden. Dit heeft als nadeel dat het verhaal soms veel weg heeft van een omgevallen kaartenbak. Er komen slechts flarden door van de werkelijkheid. De werkelijke beweegreden achter het optreden binnen de kolonie en in Nederland blijft vaak onduidelijk. Bij dit alles worden er meer vragen opgeroepen dan beantwoord. Misschien kan men dit onderwerp beter beschrijven in een grotere monografie waarbij ook een vergelijking wordt gemaakt met de bouwnijverheid in de andere Nederlandse West-Indische koloniën. Zo hadden enkele lacunes in de verklaringen misschien opgevuld kunnen worden met voorbeelden over de bouw van bijvoorbeeld Willemstad op Curaçao.

Marc van Kuik

J. W. Niemeijer, J. Th. de Booy, met medewerking van A. Dunning, ed., *Voyage en Italie, en Sicile et à Malte, 1778, par quatre voyageurs hollandais: Willem Corel Dierkens, Willem Hendrik van Nieuwerkerke, Nathaniel Thornbury, Nicolaas ten Hove accompagnées du peintre vaudois Louis Ducros. Journaux, lettres et dessins, I, Textes, II, Dessins: catalogue & reproductions* ([Boulogne-Billancourt]: Martial, 1994, 229 + 154blz., FF290,-, ISBN 90 5349 139 2).

Sinds de dissertatie over de Groote Tour in de zeventiende eeuw uit 1983 van A. Frank-van Westrienen en de tentoonstelling met catalogus over de achttiende-eeuwse toeristen in Italië van een jaar later staat het Nederlandse onderdeel van de Europese educatiereis in de vroegmoderne tijd weer op de kaart. Naast de jonheeren van goeden huize die voor hun opvoeding langs veelal dezelfde route gingen rondreizen bestonden ook nog de tocht naar universiteiten en academies en de geleerdenreis, alhoewel die soms ongemerkt in elkaar overgingen. Een reis naar Zuid-Italië bleef echter een uitzondering. De zoon van Johan de Witt vertoefde er in de jaren 1680, de Amsterdamse oudheidkundige Jean Philippe d'Orville in 1727 en vlak voorde reis die in deze